

1. פאטמה אבו סבילה (עלי) ת"ז 305410086 ;
2. שיפה אברהים אבו גנימה ת"ז 301508628 ;
3. רים אחמד אבו סבילה ת"ז 305451734 ;
4. סחר מוחמד אבו סולב ת"ז 305457673 ;
5. שורוק סלאמה אבו סבית ת"ז 302881792 ;
6. שירין יונס אבו סבית ת"ז 304799216 ;
7. עאישה חליל אבו מעמר ת"ז 304798937 ;
8. עפאף סלמאן אבו סבילה ת"ז 204522304 ;
9. זהרה עיאד אבו סבילה ת"ז 201092996 ;
10. חנאן עבדאלכרים אבו סבילה ת"ז 302880240 ;
11. דינא עגל אבו סבילה ת"ז 305461907 ;
12. זינב חסן אבו סבילה ת"ז 305461824 ;
13. סאברין חסאן אבו סבילה ת"ז 304800998 ;
14. הנד גמיל (סאלם) אלעתמין ת"ז 305461139 ;
15. נאיפה עלי אבו סבילה ת"ז 304808181 ;
16. פאטמה סבאח אבו סבילה ת"ז 302665757 ;
17. סחר מוחמד אבו סבית ת"ז 302881263 ;
18. עפאף סלאמה שתיוי אבו סבילה ת"ז 204522304 ;
19. נאיפה חליל אבו סבילה ת"ז 201451549 ;
20. ספאא סעיד אבו גנימה ת"ז 305439796 ;
21. רים סביתאן אבו גנימה ת"ז 024716505 ;
22. יסמין סלמאן אבו סבילה ת"ז 303024764 ;
23. מיסר עגל אבו סבילה ת"ז 305354243 ;
24. נהאל רשיד אלנבארי, באמצעות אביה רשיד ת"ז 59937268 ;
25. זאנה סלמאן שתיוי אבו סבילה, באמצעות אביה סלמאן ת"ז 03520429 ;
26. ספייה איבראהים אבו סבילה, באמצעות אביה איבראהים ת"ז 5522190 ;
27. מונא סבאח אבו סבילה באמצעות אביה סבאח ת"ז 052455045 ;
28. ודחא סבאח אבו סבילה באמצעות אביה סבאח ת"ז 052455045 ;
29. זוהור עלי אבו סבילה באמצעות אביה עלי ת"ז 052471208 ;
30. תמאם עלי אבו סבילה באמצעות אביה עלי ת"ז 052471208 ;
31. נאדיה סלאמה שתיוי אבו סבילה באמצעות אביה סלאמה ת"ז 054413745 ;
32. חנאן סלאמה שתיוי אבו סבילה באמצעות אביה סלאמה ת"ז 054413745 ;

33. תוריא סעד אבו כף באמצעות אביה סעד ת"ז 0350112358 ;
34. עואטף נמר אבו סבילה באמצעות אביה נמר ת"ז 05576365 ;
35. נעימה עיאד אבו סבילה באמצעות אביה עיאד ת"ז 053824520 ;
36. ההתאחדות הארצית של ועדי ההורים הערביים בישראל ;
37. סדרה - עמותה לקידום מעמד האישה הבדווית בנגב ;
38. אגודת הארבעים ;
39. וועדת המעקב העליונה לענייני החינוך הערבי ;
40. המועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים בנגב-קרן אלעונה ;
41. העמותה לקידום השכלת נשים ;
42. עדאלה, המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ;
באמצעות עוה"ד מוראד אלסאנע ו/או חסן ג'בארין ו/או
אורנה כהן ו/או מרואן דלאל ו/או סוהאד בשארה ו/או גדיר
ניקולא ו/או עביר בכר ו/או עאדל בדיר ;
מעדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי
בישראל, רחוב שדרות רגר 28/35 ת.ד 10273 באר – שבע.
טל : 6650740-08 פלא : 3379118-050 ; פקס : 6650853-08

העותרות

- נ ג ד -

1. משרד החינוך
2. הועדה המחוזית לתכנון ובניה, מחוז הדרום
3. המועצה האזורית אבו בסמה
4. משרד הפנים
5. מנהל מקרקעי ישראל
ע"י פרקליטות המדינה מרחוב סלאח א-דין 29 ירושלים

המשיבים

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזה עתירה למתן צו על תנאי המופנה אל המשיבים והמורה להם לבוא וליתן טעם :

- א. מדוע לא יקימו בית ספר תיכון באזור אבו תלול ו/או ירחיבו את בתי הספר הקיימים באזור זה בכך שיכללו חטיבת לימודי תיכון, וזאת על מנת לאפשר לעותרות 1-35, תלמידות בדוויות המתגוררות באזור זה, לממש את זכותן לחינוך תיכוני ;

ב. מדוע לא יקיים המשיב מס' 1 את הבטחתו בדבר הקמת בית ספר תיכון באזור כפר אבו תלול;

בקשה לקיום דיון דחוף

בשל מהות סעד עתירה זו, מתבקש בית משפט נכבד זה לקבוע מועד דיון דחוף בעתירה. עיכוב בקביעת מועד דיון בעתירה יגרום לנזקים בלתי הפיכים לעותרות אשר עלולות לנשור ממערכת החינוך ולא תוכלנה לממש את זכותן לחינוך.

ואלה הם נימוקי העתירה:

מבוא מורחב

1. באזור אבו תלול-אלשהבי הנמצא על כביש באר-שבע-דימונה והמרוחק כ- 15 ק"מ מזרחית דרומית לבאר שבע, נמצאים 7 כפרים בדווים המונים כ- 12000 תושבים (להלן: אזור אבו תלול). באזור זה ישנם שלושה בתי ספר יסודי חטי"ב עד כיתה ט', (בי"ס אלאעסס א' (אלמוסתקבל), בי"ס אלאעסס ב', ובי"ס נווה מדבר (אבו-קוידר)) בהם לומדים כ- 2600 תלמידים. שלושת בתי"ס מוגדרים כ"מרכזי שירות" שבהם ניתן להקים מבנים לצורך מתן שירותי חינוך ע"פ החלטת המועצה הארצית לתכנון ובניה (שנוי 40) היינו, וכפי שיפורט בהמשך, אין עוד, מכשול תכנוני להקים מבני חינוך כלשהם באזור זה.

רצ"ב מפה של האזור המציינת גם את שלושת בתי הספר באזור מסומנת ע/1.

2. בקרב האוכלוסייה באזור כ- 750 תלמידות ותלמידים בגיל חינוך תיכון מתוכם כ- 173 בלבד הלומדים בפועל בתיכון. השאר כ- 577 תלמידות ותלמידים, שמהווים כ- 77% מהם, נושרים מהמערכת, דרך קבע. נשירת התלמידות בקרב התלמידים הבדווים היא העניין, והיא חמורה ומדאיגה. אחוז נשירת הבנות מגיע לאחוזים גבוהים מאוד שחופפים בנשירה טוטאלית בקרב חלק מן הקבוצות (כפרים או שבטים) בשלב התיכון במקומות שחינוך זה אינו נגיש בהם, מספר התלמידות הלומדות בחינוך תיכוני הינו 85 בלבד.

3. העותרות 1-24 הן תלמידות כיתה ט', שלא יוכלו להמשיך את לימודי התיכון לקראת השנה הבאה בגלל שאין בית ספר תיכון באזור מגוריהן, אבו תלול; העותרות 25-35 הן תלמידות בגיל כיתה י', י"א, י"ב, אשר נשרו מבית הספר ומעוניינות לחזור ללימודים אם יוקם בית ספר תיכון באזור (להלן: העותרות).

4. הסיכויים שהעותרות ימשיכו את לימודי התיכון שלהן הם נמוכים ביותר. התלמידות שממשיכות את לימודי התיכון צריכות לנסוע לבתי הספר בכפר ערעה-שבנגב, או בשגב שלום המרוחקים כ- 12-15 ק"מ מאזור אבו תלול. אולם, בשל תנאים שאינן תלויות בהן, שמקורם במסורת ומנהגים של החברה הבדווית, סיכוייהן של העותרות לממש את זכותן

לחינוך נמוכים ביותר. מסורת ומנהגים מקומיים אלו, מגבילים באופן קיצוני את זכויותיהן של התלמידות לצאת מאזור הכפר או השבט, אוסרים עליהן לנסוע עם "זרים" ללא ליווי של קרוב משפחה, ומונעים מהן ללמוד עם תלמידים המשתייכים לשבטים אחרים או להימצא בסביבתם של בני זרים. כתוצאה מכך, יש אחוז נשירה גבוהה מאוד של תלמידות בשל אי נגישות ביי"ס תיכון באזור מגוריהן. לעומת זאת, כפי שיוסבר להלן, במקומות שזכות חינוך זו הינה נגישה, ויש ביי"ס תיכון, באזור מקום מגוריהן, אחוז הנשירה של התלמידות הינו נמוך בהרבה מאלו שנמצאות במצבן של העותרות.

5. ברור כי, תפיסות מסורתיות אלה יגדילו את הפערים בין הנשים והגברים בתוך החברה הערבית-בדווית. אולם, זו חובתה של המדינה שאמורה ליתן משקל רציני לתנאים החברתיים האלה, לפעול למען ביעור הפלייתן המתמשכת של העותרות על ידי מתן חינוך נגיש מסוג זה כמבוקש בסעדי העתירה. חובה זו נובעת מהתפיסה החוקתית של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו בדבר האוטונומיה האישית של הפרט הכוללת את זכותו להתפתח ולכלכל את צעדיו ללא מכשולים כגון הפליה על רקע תנאים שאין לו שליטה עליהם. תפיסה חוקתית זו מוצאת לה תימוכין באמנות הבינלאומיות שמדינת ישראל צד להן. סעיף 14 (2) לאמנה הבינלאומית בדבר ביעור כל צורות ההפליה נגד נשים מתייחס באופן מפורש למקרה מסוג דנן ומציין:

2. המדינות שהן צד באמנה ינקטו את האמצעים המתאימים כדי לבטל אפליה נגד נשים באזורים כפריים, במטרה להבטיח, על בסיס של שוויון בין גברים ונשים, כי ישתתפו בפיתוח הכפרי וייהנו ממנו, ובמיוחד יבטיחו לאותן נשים את הזכות:

ד. לקבל הכשרה וחינוך לסוגיהם, פורמליים ולא-פורמליים, לרבות כזה הקשור לידיעת קרוא וכתוב תפקודית, וכן בין היתר, את ההנאה משירותים קהילתיים והיקפיים, במטרה להגדיל את מיומנותן הטכנית. [הדגשה הוספה]

כמו כן, הוועדה הבינלאומית בדבר יישומה של אמנה זו על ידי מדינת ישראל התייחסה לסוגיית נשירתן של הנשים הערביות-הבדוויות וצינה:

176. The Committee recommended that measures to guarantee the exercise of human rights of **non-Jewish women, including those living in the rural areas**, particularly in relation to health, education and employment, should be intensified. Special measures should be taken to close the gap between Arab and Jewish schools and address the higher **drop-out rates of Arab and Bedouin girls. Adequate resources should be allocated for school facilities and education opportunities, including scholarships.** Further, the participation of Arab women in the civil service and in decision-making posts should be increased.

Concluding Observations of the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women: Israel, 12/08/97, A/52/38/Rev. 1, Part II para. 176

6. בנוסף, מדינת ישראל עצמה דיווחה לוועדה הנ"ל אודות מצוקת הנשירה של נשים ערביות בדויות בהשוואה לגברים הערבים בדויות לאמור:

"The higher dropout rates for Bedouin girls remain a problem. Recent data shows that throughout grades 1-9 the boys make up more than half (51.4%) of the total number of pupils, except in grades 4 and 8. In the ninth grade boys already make up 53.7% of the pupils. In the unrecognized localities the situation is even worse: girls make up only 43.7% of the ninth graders."

Third Periodic Report of Israel submitted to UN CEDAW, 16 November 2001, CEDAW/C/ISR/3, p. 164.

7. על הקשר בין האחוז הגבוה של נשירת תלמידות ערביות בדויות מלימודי תיכון ולבין העדר בתי ספר תיכון נגישים ובתוך היישוב, ציין דו"ח HUMAN RIGHTS WATCH:

"Of 305 women surveyed from 1991-1992 about their daughters finishing high school, 80.7 percent wanted their daughters to finish, although of these surveyed, 24.9 percent stated that financial barriers, the fact that their extended families did not allow girls to finish high school, and the fact that schools were too far away would prevent their daughters from finishing." Pp. 40-41.

Human Rights Watch, Second Class: Discrimination against Palestinian Arab Children in Israel's Schools, September 2001, USA.

8. עם זאת, ממצאים רשמיים מוכיחים, כי נגישות בית ספר תיכון לתלמידות ערביות- בדויות מורידה את אחוז נשירתן ומפחית את נשירת תלמידים ערבים בדויות:

"שיעורי נשירה מבתי הספר הנם מאוד נמוכים ולא עוברים את ה- 2%, בשל העובדה שכל בתי הספר נמצאים ביישוב ובמיוחד ביה"ס התיכון. כיום אחוז הבנות בביה"ס התיכון עולה על אחוז הבנים וזה מסמל שינוי משמעותי ומגמה חיובית".

מתוך: ילדים בסיכון ברשויות המקומיות הבדויות בנגב, ד"ר יוסי כורזים, (מרץ 2003) (מדינת ישראל משרד העבודה והרווחה, האגף לשירותים חברתיים ואישיים השרות לילד ולנוער). עמ' 24. מצ"ב העתק מעמוד 24 מסומן ע/2.

9. העותרות מופלות הן בהיותן נשים בחברה מסורתית והן בהיותן ערביות, היינו הפלייתן, הינה כפולה על בסיס ג'נדר ולאום. שכן, המשיבים, מקצים את המשאבים הדרושים,

ומקימים בתי ספר תיכון במקומות רבים אחרים, לאוכלוסיות שונות וקטנות מאוכלוסיית העותרות, אוכלוסיות אשר בהן מספר תלמידי התיכון קטן ממספרם ביישובי העותרות. כך למשל, בקיבוץ שובל הסמוך, שבו מתגוררים כ- 350 חברים בלבד קיים ביי"ס תיכון שבו לומדים כ 450 תלמידים, בעוד לאוכלוסייה המונה כ 12000 תושבים מסרבים המשיבים להקים ביי"ס תיכון.

10. סוגיית היתרי הבניה למבני חינוך, שמונעת מזה 55 שנים הקמת מבני חינוך, הוסדרה. לאחרונה החליטה המועצה הארצית לתכנון ובנייה ליתן היתרי בניה למבנים יבילים בכל 16 בתי הספר בכפרים הבלתי מוכרים (הפזורה) (שנוי מספר 40) (להלן: ההחלטה). מבין 16 בתי הספר ברשימה, 3 בתי ספר נמצאים באזור אבו תלול אזור מגורי העותרות, אשר כל אחד מהם מהווה אופציה להקמת בית ספר או תוספת מבנים לחינוך תיכון. מטרת ההחלטה כפי זה בא בסעי' 5 להחלטה הינה:

5.1 לאפשר הקמתם של מבנים יבילים ארעיים לשימושים של שירותים חינוכיים כמפורט להלן בסעיף תכליות ושימושים, בכל האתרים בכל האתרים המפורטים בנספח א'.

5.2 לאפשר ביצוע עבודות תשתית ופיתוח לשירות המבנים והשימושים כמפורט בתכנית זאת וזאת בהתאם לאמור להלן בסעיף תשתיות ופיתוח."

מצ"ב העתק ההחלטה (הוראות תכנית מתאר מחוזית מחוז דרום תמ"מ 14/4 (שנוי מס' 40)) מסומן ע/3.

11. ועוד. וועדת ההיגוי של תכנית המתאר המחוזית החלקית (תמ"מ 4/14 תיקון מס' 23) אישרה את הצעת המתכננים להסדיר (תכנונית) ישוב באזור בו עסקינן, יישוב אשר ייקרא אבו תלול.

מצ"ב תסריט של תמ"מ 23/14/4 בו מצוין "כתם צהוב" של היישוב אבו תלול, מסומן ע/4.

12. עוד יצוין, כי בעקבות החלטת המועצה הארצית, המשיב מס' 2 לא רואה כל מניעה תכנונית להקים מבנים לצורך ביי"ס תיכון באזור הנדון, בעניין זה הוא ציין:

"כפי שצוין במכתבך שבסימוכין ניתן אכן להקים מבנים יבילים ארעיים לצרכי חינוך, בהתאם ובכפוף להוראות שינוי 40 לתמ"מ 14/4."

מצ"ב העתק תשובתו של דוד כהן מיום 7.11.2004 מסומן ע/5.

13. בנוסף, ע"פ הקריטריונים שקבע המשיב 1 בדבר פתיחת חטיבות ללימודי תיכון, משרד החינוך נוהג להקים בתי"ס תיכון במקומות שיש בהם 4 כיתות בשנתון, כלומר 160 תלמידים. בשלושת בתי הספר באזור אבו תלול (שהם יסודי עד חטיבת ביניים) יש, לפחות, 5 כיתות בכל שנתון. דבר המצדיק על פי הקריטריונים של המשיב 1 הקמת יותר בית ספר אחד באזור.

ראו מכתבה של גב' רות פרלמן ממונה מיפוי ותכנון ממוחשב במשרד החינוך מסומן ע/6.

14. המשיב מס' 1 הבטיח להקים בית ספר תיכון באזור אבו תלול, על כביש באר שבע-דימונה (אזור בו מתגוררות העותרות), אך למרות הדרישות הרבות והזמן הרב שחלף מאז הבטחתו, הוא מסרב לקיים את הבטחתו.

ראו תצהירו של שר החינוך אז מר יוסי שריד, ותצהירו של עוזר השר ד"ר עלי אלאסד.

15. הקמת בית ספר תיכון באזור אבו תלול הינה חיונית ביותר על מנת להנגיש את זכות החינוך בפועל לעותרות ועל מנת לאפשר להן ליהנות מזכותן לחינוך תיכוני; ועל מנת לאפשר לקבוצה של כ- 570 תלמידות ותלמידים הנושרים מהמערכת לממש את זכותן הבסיסית לחינוך תיכוני בצורה שווה והוגנת; ועל מנת לתת הזדמנות לתלמידות הנושרות מידי שנה בגלל העדר בית ספר תיכון בכפר, להמשיך את לימודיהן התיכוניים.

16. עתירה זו מתבססת על זכות העותרות לחינוך הכוללת את נגישותה של הזכות; החובה של המשיב מס' 1 לספק את השירות ולהנגישו באופן שוויוני, לפעול ובאופן ממשי למיגור וביעור ההפליה נגד העותרות ובכלל זה לקיים את עקרון השוויון בין יישובי העותרות לבין יישובים אחרים על ידי יישום שווה לכללים שהוא קבע בדבר הקמת בתי"ס תיכוניים. בהקשר זה ראוי לציין את דבריה של כב' השופטת פרוקצ'יה על הפליית הבדווים בענייני החינוך והנשירה:

"בתחום החינוך במיגור הערבי-בדווי בדרום נדרשים אמצעים ופעולות במישורים שונים כדי להעלות את רמת החינוך במיגור זה הרמה ולהשוותה בהדרגה לרמת החינוך הנוהגת במגזרים אחרים במדינה (ועדת כץ, עמ' 13 ואילך). זוהי חובתה של המדינה לאזרחיה". (סעי' 17 לפסק הדין).

בג"ץ 6671/03 מונג'ד אבו גנאם נגד משרד החינוך (טרם פורסם) (ניתן ביום 24.1.05).

החלק העובדתי

העותרות

17. העותרות 1-24 הן תלמידות כיתות ט' שמעליהן מרחפת סכנת נשירה. ואם לא ימצא להן פתרון סביר לחינוך התיכוני באזור מגוריהם או באזור בית הספר בו הן לומדות כיום, לקראת השנה הבאה, הן ינשרו מבית הספר.

ראו תצהירי העותרות מס' 2, 3, 4, 5, 6, 7.

18. העותרות 25-35 הן תלמידות שנשרו מבית הספר במהלך שלושת השנים האחרונות כתוצאה מהעדר בית ספר תיכון בקרבת יישוביהן, והן מבקשות להקים בית ספר תיכון ביישובן על מנת לאפשר להן להמשיך את לימודיהן התיכוניים.

19. העותרים 36-42 הינם וועדי הורים, ארגוני זכויות אדם, וארגונים חברתיים אשר מטרתם קידום החינוך בנגב, צמצום הפערים החברתיים וקידום השוויון. עותרת מס' 36 הינה עמותה הפועלת לקידום החינוך בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל; עותרת 37 הינה עמותה לקידום מעמד האישה הבדווית בתוך המשפחה והקהילה ע"י הצעת תוכניות להעצמה אישית, חברתית, וכלכלית; עותרת מס' 38 הינה אגודת הארבעים, האגודה למען הכרה בכפרים הערביים הלא מוכרים; עותרת מס' 39 הינה עמותה רשומה כדין בישראל, אשר פועלת לשם שיפור וקידום החינוך בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל, ומייצגת את כלל אוכלוסייה זו בנוגע לענייני חינוך, ואשר כוללת נציגי הרשויות המקומיות הערביות ואנשי ציבור; עותרת 40 הינה עמותה לקידום זכויות האוכלוסייה הבדווית בנגב, קידום צדק חברתי לאוכלוסייה הבדווית בנגב והכרה בכפרים הלא מוכרים; עותרת 41 הינה העמותה לקידום השכלת נשים; עותרת 42 הינה עמותה שלא למטרות רווח, לא ממשלתית ובלתי מפלגתית, נוסדה בנובמבר 1996 כמרכז משפטי עצמאי הפועל לקידום זכויות האדם בכלל והמיעוט הערבי בפרט.

20. המשיב מס' 3, המועצה האזורית אבו בסמה, הינו גוף סטאטוטורי שהוקם ע"פ דין, אליו אמורים להעביר את הסמכויות המוניציפאליות באזור.

איזור אבו תלול:

21. באזור אבו תלול מתגוררת אוכלוסייה המונה כ-12000 תושבים, כמצוין לעיל. תושבים אלה מתגוררים באזור השוכן על כביש באר שבע-דימונה מאז קום המדינה, הם גרים בכפרים אלה בידיעת המדינה ועל פי הוראותיה. מדובר בשבעה כפרים צמודים שמספר התושבים בכל כפר בממוצע הוא בין כ-2000-3000 תושבים, היינו כל אחד מהם הינו שווה בממוצע בגודל של כ-80% מן הישובים במדינה.

מצ"ב אומדן אוכלוסיית האזור מסומן ע/7.

ר' תצהירו של יו"ר הוועדים המקומי של הכפרים, מר סלמאן אבו סבילה.

מצ"ב רשימת הישובים במדינה בציון מספר התושבים בכל יישוב, מסומנת ע/8. (ר' אתר הלשכה לסטטיסטיקה: http://www.cbs.gov.il/population/new_2002/tab_5.pdf)

22. כאמור, באזור אבו תלול ישנם שלושה בתי"ס יסודי חט"ב שבהם לומדים כ-2600 תלמידים, כ-250 ילד בממוצע בכל שכבה (בין 163-289), היינו בשלוש שכבות התיכון יש כ-750 תלמידות ותלמידים בגיל זה. שלושת בתי"ס מהווים שלושה מרכזי שירות למתן שירותים לאוכלוסייה, במ נתן להקים מבנים נוספים לצורך חינוך מתן שירותים דוגמת החינוך.

מצ"ב רשימת "נתונים תשס"ד" המציינת את מספר התלמידים מסומנת ע/9.
מצ"ב העתק עמודים 89-93 משנתון סטטיסטי לבדווים בנגב 2004, המרכז לחקר החברה
הבדווית והתפתחותה, המציין את מספר התלמידים בשנים קדמו מסומנים ע/10.

23. בפועל לומדים בתיכון כ 173 תלמידים ותלמידות בלבד, מתוכם 85 בנות בלבד. השאר, כ
577 תלמידות ותלמידים שמהווים כ 77% מכלל תלמידי התיכון, נשרו מבית הספר.

ראו תצהירו של יו"ר וועד הורים סאלם אלמדעמה.

24. חשוב לציין, כי איזור אבו תלול נמצא בשלבים תכנוניים מתקדמים לצורך הכרה בו.
וועדת ההיגוי של תכנית המתאר המחוזית החלקית אישרה את הצעת המתכננים להסדיר
תכנונית ישוב לאזור, ייקרא אבו תלול, על שם האזור. על תסריט תמ"מ 4/14 תיקון מס'
23 צוין "כתם צהוב" של היישוב אבו תלול, המעיד על ההכרה הראשונית בישוב.

מצ"ב תסריט תמ"מ 4/14 מסומן ע/11.

הסעת העותרות וסוגיית הנשירה של התלמידות בהשוואה לתלמידים

25. התלמידים משלושת בתיה"ס באבו תלול נוסעים ללמוד בבתי"ס תיכון בשגב-שלום
וערעה-בנגב, בעוד התלמידות נושרות במרביתן ואינן לומדות תיכון. כ- 173 תלמידות
ותלמידים, מוסעים מידי יום מרחק של כ 15 ק"מ ללמוד בשני בתי ספר תיכון מחוץ
לאזור אבו תלול, בנסיעה שאורכת בין חצי שעה עד ליותר משעה לכל כיוון, ללא כל
השגחה של מורה או אדם מטעם משרד החינוך או ההורים, דבר שמאפשר לאלימות
"לחגוג" בקרב התלמידים. תנאי הדרך והמתנה קשים, הדרכים לא מעובדות ואין
מקומות המתנה, כך לא מצליחים התלמידים להגיע לבית הספר במרבית ימי החורף
הגשומים, בגלל דרכים לא סלולים באזור, והעדר מקומות המתנה לתלמידים (תחנות
מקורות).

ר' תצהירי התלמידות חבסה אבו סבילה ועליה אבו כף, שמתארות את הדרך לביה"ס.

26. הסעת התלמידות מהווה פתרון סביר במציאות רגילה שבה הסעתן מאפשרת להן לממש
את זכותם לחינוך. לא כך הדבר במציאות המיוחדת של העותרות שבה אחוז גדול של
תלמידות נאלצות לנשור מביה"ס, בגלל הסעתן אל מחוץ לכפר בניגוד למקובל בחברה
שלהן וחוסר התאמת הפתרון לתנאי החיים המסורתי של החברה הבדווית בנגב. פתרון זה
כעולה מן הנתונים גורם לנשירת מרבית התלמידות מבית הספר במקום לממש את זכותן
לחינוך ועל כן אינו סביר.

ראו תצהירו של מר אחמד אלפיומי, אב שמתאר, מניסיונו האישי, את הלחצים
החברתיים על הורה שמנסה לשלוח בנותיו ללמוד מחוץ ליישוב.

27. יתרה מזה, תלמידות רבות ניסו ללמוד בתיכון בערערה ושגב שלום אך הן נתקלו בקשיים רבים אשר גרמו להן לנשור מבית הספר לפני סיום לימודי התיכון שלהן.

28. בדיקת שטח שביצעו העותרים (בהעדר נתונים בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אודות אוכלוסיית העותרות) הראו ממצאים קשים ומזעזעים. הם הצביעו על נשירה גבוהה מאוד של התלמידות בשלב המעבר מביה"ס ביישוב אל בית ספר מחוץ לישוב. להמחשת הדברים ועמידה על חומרתן נביא חלק מן הממצאים אשר מעידים כי:

א. אחוזי נשירה גבוהים במיוחד, נמצאו בשלב המעבר אל בית ספר מחוץ לאזור. יותר מ 50% מכלל התלמידות והתלמידים שלומדים באזור אבו תלול נושרים מבית הספר בשלב המעבר מכיתה ט' (ביישוב) אל כיתה י' (מחוץ ליישוב), כך למשל מ 62 תלמידים בכיתה ט' המשיכו לכיתה י' 28 בלבד, פחות מ 50%; מ 30 תלמידות המשיכו 11 תלמידות בלבד, ו- 19 מהן נשרו (63% נשרו בשנה אחת).

ב. מספר התלמידים בכל שכבה באזור הינו כ- 250 תלמידות ותלמידים לערך. בשלוש שכבות התיכון (כיתות י', י"א, י"ב) מספר התלמידים צריך להיות 750 תלמידים. בפועל לומדים בתיכון כיום 173 תלמידים בלבד. היינו כ 577 תלמידות ותלמידים שמהווים כ 77% נשרו מבית הספר בטרם סיימו תיכון. * (ממצאים חמורים יותר בבדיקת מספר מסיימי תיכון, שם, כמעט ואין זכאים לתעודת בגרות).

להמחשת חומרת המצב והצגת הנתונים בפרופורציה מציאותית, השוו עם הממוצע הארצי של הנשירה שהם 5.6% בחינוך העברי, ו 11.1% בחינוך הערבי.

ר' נתוני הנשירה באתר: http://www.cbs.gov.il/hodaot2004/06_04_176.pdf

ראו גם: סראב אבו רביעה-קוידר, נשירת נערות מהחינוך הבדואי בנגב: הדרה אפליה ואחרות. המרכז לחקר החברה הערבית בישראל מכון ון ליר בירושלים 2004.

29. על נשירת בנות מבתי הספר במגזר הבדווי כותב מורן זליקוביץ':

"אחוזי הנשירה מבתי-הספר בחינוך היהודי עמד בשנת הלימודים תשס"א ותשס"ב על 5.4% לעומת 12.3% במוסדות החינוך הערביים. בקרב היישובים הבדוויים עומד אחוז הנשירה על בין 40 ל- 50 אחוזים. [...] מחצית הבנות שהפסיקו את לימודיהן, כך עולה מן המחקר (של מכון ון-ליר) תולות את הסיבה לנשירתן בגורמים הקשורים לבית הספר, כמו אלימות ואקלים בית-ספרי."

מתוך: מעקב חינוך-על נשירת בנות מבתי הספר במגזר הבדווי, מורן זליקוביץ', 4.7.2004. www.maakav.org מסומן ע/11ב

30. המשיב מס' 1 מודע היטב לעובדה כי העדר בית ספר תיכון בסמוך למקום מגוריהן של העותרות יביא לנשירתן. עדות לכך ניתן לראות במכתבו של מר שניאור שמחה, סמנכ"ל ומנהל מינהל הפיתוח במשרד החינוך שמציין:

"הרחבת טווח הכיתות מ א'-ט' נועדה לאפשר לבנות רצף לימודי בסמוך למקום מגוריהן ומניעת נשירתן".

מצ"ב מכתבו של שניאור מיום 19 דצמבר 2004 מסומן ע/12.

31. ועוד. ממצאים רשמיים מוכיחים כי ביישובים הבדוויים שבהם קיים ביי"ס תיכון, נשירת התלמידות אינה שונה מנשירת התלמידים. נהפוך הוא, אחוז הנשירה בקרב התלמידות קטן מזה שבקרב התלמידים.

ר' שנתון סטטיסטי לבדוויים בנגב 2004, עמוד 83. מסומן ע/13.

32. להמחשת תוצאות העדר בית ספר תיכון באזור, השוו את אחוזי הנשירה ביישובים בהם אין ביי"ס תיכון (ישובי העותרות) לעומת אחוזי הנשירה בקרב אוכלוסיית היישובים בהם קיימים ביי"ס תיכון. השוואה זו מראה, חד משמעית, כי אחוזי הנשירה ביישובים בהם בתי ספר תיכוניים הם נמוכים בהרבה מיישובים שבהם אין בתי ספר תיכון. כך למשל ביישובים הבדוויים לקייה וכסייפה (אוכלוסייה בעלת מצב סוציו-אקונומית דומה שבקרבה יש ביי"ס תיכון) אחוזי הנשירה הינם לא יותר מ- 4.4% ו 3.9% בהתאמה, לעומתם כ 53% ביישובים שאין בהם ביי"ס תיכון, דוגמת ישוב אבו תלול.

ר' נתוני הלשכה לסטטיסטיקה מיום 17 יוני 2003, מסומן ע/14.

33. מצב החינוך הירוד בקרב האוכלוסייה הבדווית בנגב הובא בפני כבוד בית משפט זה מספר פעמים. בעניין זה קבעה לאחרונה כב' השופטת פרוקצ'ה כי:

"בתחום החינוך במיגזר הערבי-בדווי בדרום נדרשים אמצעים ופעולות במישורים שונים כדי להעלות את רמת החינוך במיגזר זה ולהשוותה בהדרגה לרמת החינוך הנוהגת במגזרים אחרים במדינה (ועדת כץ, עמ' 13 ואילך). זוהי חובתה של המדינה לאזרחיה". (סעי' 17 לפסק הדין)

בג"ץ 6671/03 מונג'ד אבו גנאם נגד משרד החינוך (טרם פורסם) (ניתן ביום 24.1.05).

34. בשנים עברו, רוב התלמידות הבדוויות לא למדו בחינוך יסודי, בגלל שלא היו ביי"ס יסודיים ביישוביהן הן היו צריכות לנסוע אל בתי ספר מחוץ ליישוביהן דבר שלא היה מקובל על רובן ועל החלק הדומיננטי של החברה, ולכן הן לא נסעו ולא למדו. אולם, כשהוקמו ביי"ס יסודיים באזור מגוריהן, הן מיהרו לממש את זכותן לחינוך. כיום אחוז התלמידות הלומדות בחינוך היסודי אינו נופל מאחוז התלמידים במוצע בכללי במדינה, בגלל מיקום בתי"ס היסודיים ביישובים.

ראו: שנתון הסטטיסטי לבדווים בנגב 2004, עמ' 88 לוח 2.3.6/1 תלמידים בבית ספר אלעסס א' המציג מספר דומה של בנים ובנות, מסומן ע/15.

35. הנתונים אודות מספר הבנות בכפרים שבהם קיים תיכון, כמו לקייה, מוכיחים כי אחוז הבנות הלומדות בתיכון בכפרים אלה זהה לבנים, אפילו גבוהה ממנו, בחלק מן המקרים.

ר' שנתון סטטיסטי לבדווים בנגב, 2004 עמודים, 82, 83 לוחות 2.2.3 תלמידים ביי"ס תיכון בחורה, ולוח 2.2.5 תלמידים ביי"ס תיכון בלקייה, שם ניתן לראות כי מספר הבנות הממשיכות את לימודי התיכון גבוהה מן הבנים. מסומן ע/16.

36. ועוד. מספר הבנות במוסדות להשכלה גבוהה מן היישובים שאין בהן תיכון הוא נמוך ביותר. כך עולה מבדיקת מספרן של התלמידות הבדוויות באוני' בן-גוריון כדוגמא, שם ניתן לראות שני ממצאים חשובים: הראשון, מספר התלמידות מן היישובים שיש בהן ביי"ס תיכון עולה על מספר התלמידות מן היישובים שאין בהן תיכון (וגם באחוזים); השני, מספר התלמידות הבדוויות באוניברסיטה, מן היישובים בהן תיכון, עולה על מספר הבנים. כך למשל מרהט יש 81 בנות לעומת 67 בנים, ביישוב תל שבע 29 תלמידות לעומת 14 תלמידים, בלקייה 15 תלמידות לעומת 3 תלמידים.

ראו תצהירו של סאלם אלמדעמה אודות מספר התלמידים והתלמידות באוני' בן-גוריון.

37. על כן, ברור כי בכפרים בהן יש ביי"ס יסודי יותר תלמידות לומדות בחינוך היסודי. בכפרים בהן יש ביי"ס תיכון, יותר תלמידות לומדות בחינוך התיכוני, ומצליחות לממש בפועל זכותן לחינוך תיכוני. בכפרים בהן יש תיכון, יותר תלמידות לומדות במוסדות להשכלה גבוהה. אי לכך ברור כי אם יוקם בית ספר תיכון באזור אבו תלול, "המחזה" שאירע בכפרים בדווים אחרים בהם הוקמו בתי"ס תיכון יחזור על עצמו, והנשים יממשו את זכותן לחינוך תיכון, כפי שהן עשו בלימודי יסודי וחטי"ב וכפי שזה קרה ביישובים בדווים אחרים בהם הוקמו בתי ספר תיכון.

38. במקום להקים ביי"ס תיכון ביישוב העותרים, לחסוך את עלויות הנסיעות, העולות על מילון שקל בכל שנה, להקטין את הנשירה ולאפשר לבנות ללמוד תיכון, המשיבים מתעקשים להסיע את התלמידים של שלושת בתי"ס באבו תלול לבי"ס תיכון מחוץ ליישוב, להקצות להם תקנים של מבנים ומורים ותקציבים נוספים שם "במקום האחר" איליו הם מועברים. התוצאה היא: שהנשים לא לומדות, שני שלישי מן התלמידים נושרים, האלימות גוברת בכלי התחבורה, ונוצרים בתי ספר גדולים וצפופים (בניגוד להוראות המשרד עצמו, ולמחקרי חינוך בנושא).

מצ"ב מכתבו של מנהל רשות החינוך לבדווים, מר חנן אפוטה, בו מצוין כי העלות היומית של הסעת התלמידים הינה 4,497, היינו סכום של 1,016,322 שקל בשנה, מסומן ע/17.

ר' תצהירו של סלמאן אבו סבילה נהג המסיע תלמידים, בנושא האלימות בדרך לביה"ס.

39. מיותר לציין, כי העלות המצטברת בשנים ספורות של הסעת התלמידים לבית ספר מחוץ ליישוב עולה על עלות הקמת בית ספר תיכון באזור.

תגובת המשיבים

40. המשיב מס' 1 הבטיח להקים בית ספר תיכון באזור כביש דימונה מזה זמן רב. אך למרות הדרישות הרבות והזמן הרב שחלף מאז הבטחתו מסרב הוא לקיים את הבטחתו.

ר' תצהירו של שר החינוך לשעבר, מר יוסי שריד, ותצהירו של ד"ר עלי אלאסד עוזר שר החינוך לשעבר.

41. ביום 21/01/2002 פנו העותרים אל המשיב מס' 1, מנכ"ל משרד החינוך, גב' רונית תירוש בנדון. בתשובתה ציינה, בין היתר, כי:

"סוגיית בתי"ס העל יסודיים בפזורה נסמכת על חוקי התכנון והבנייה. [...] משרד הפנים והוועדה המחוזית לתכנון ובנייה אוסרים על הקמת מבנים קשיחים במקומות שלא הוכרו כישובי קבע. יחד עם זאת וע"פ החלטת שר החינוך יוסי שריד ושר הפנים נתן שרנסקי, משנת 2000 מוסדות חינוך יוקמו ביישוב קבע או במקום בו עתיד לקום יישוב קבע".

מצ"ב העתק הפניה והתשובה גב' תירוש מסומנים ע/18.

42. ביום 13.10.04 פנה הח"מ אל המשיב מס' 2 וביקש ממנו: "לאשר ולאפשר הקמת מבנים לצורך בית ספר תיכון באחד המרכזים שבהם אושרה הקמת מבנים לצרכי חינוך ע"י המועצה הארצית לתכנון ובניה בשינוי מס' 40". בתשובה אישר מר כהן שאכן אפשר להקים מבנים והוא ציין:

"כפי שצוין במכתבך ניתן אכן להקים מבנים ארעיים לצרכי חינוך, בהתאם ובכפוף להוראות שנוי 40 לתמ"מ 4/14 [...] החלטה בדבר הקמת מבני חינוך לרבות הגשת בקשות להתרים להקמתם הינם מתפקידם ובסמכותו של משרד החינוך..." (ההדגשה לא במקור)

מצ"ב העתק הפניה ותשובת המשיב מס' 2 באמצעות מר כהן מסומנים ע/19.

43. ביום 13.10.04 פנה הח"מ אל המשיבים 1 ו-3 והסב את תשומת ליבם להחלטה החדשה של הוועדה המחוזית ודרש להקים בית ספר תיכון באזור אבו תלול. המשיב 1, מפי מנכ"ל מחוז הדרום, היא ציין שוב את הנימוקים הראשונים שניתנו בעבר ואשר דחו את דרישת העותרים, וזאת למרות החלטת המועצה הארצית ותגובתו הברורה של מנהל משרד הפנים- מחוז הדרום, מר דוד כהן, כי ניתן להקים מבנים לצורך חינוך ביישובי העותרים.

מצ"ב העתק הפניה הנ"ל והתשובה מיום 1 נובמבר 2004, מסומנים ע/20.

44. הנה כי כן, על אף הנתונים שהוצגו בפני המשיב מס' 1, ועל אף עמדתם הברורה של שאר המשיבים המאשרת את אפשרות הקמתו של בית ספר תיכון באזור אבו תלול-אלשהבי, ממשיך המשיב מס' 1 בעמדתו הסרבנית, ומכאן העתירה.

הטיעון המשפטי:

הזכות לחינוך: נגישות ושוויון:

45. סעיף 3 לחוק זכויות התלמיד קובע כי:

"כל ילד ונער במדינת ישראל זכאי לחינוך בהתאם להוראות כל דין".

התכלית של החקיקה הנ"ל היא להעניק הזדמנות שווה לכלל אזרחי המדינה בגילאי לימוד חובה ללא הבחנה על רקע חברתי או על כל בסיס חשוד אחר. חשיבותה של חקיקה זו היא בהטלת אחריות מלאה על המוסדות הרשמיים, מוסדות המדינה, בהספקת שירותי חינוך לגילאי חינוך חובה. מכאן החובה המוטלת על המשיבים לנקוט בכל הצעדים הדרושים בכדי לספק שירות חינוך זה, וקיומו יובטח לכלל התלמידים. דאגה זו מחייבת הסרת כל המכשולים בפני יישום הזכות לחינוך בגילאי לימוד חובה.

ר' בג"ץ 2599/00 - יתד ואח' נ' משרד החינוך ואח', פ"ד נו (5) 834, עמ' 842.

46. מצב בו העותרות אינן מצליחות לממש את זכותן לחינוך תיכון בגלל מרחקו של בית הספר מן היישוב ונסיבות אחרות שאינן מאפשרות להן לממש את זכותן לחינוך, הינו מצב בו נמנעת מהן הזכות לחינוך דה פאקטו, ועל המשיבים מוטלת החובה מכוח דין למצוא את הפתרון אשר יאפשר להן לממש את זכותן הבסיסית לחינוך. לעניין זה טובים דברי בית משפט נכבד זה לאמור:

"על פי סעיף 6 לחוק לימוד חובה, עומדת לכל ילד שחלה עליו חובת לימוד על פי החוק הזכות לחינוך חינם... לחובה זו יש גם היבט אינדיבידואלי, המצריך, לעיתים, מציאת פתרונות חינוך פרטניים לילדים אשר מסיבה זו או אחרת אינם יכולים להשאר במסגרת הלימוד בה הם משולבים, ונדרשת חלופה ראויה כדי להבטיח את זכותם לחינוך הולם שינתן להם חינם." [ההדגשה הוספה מ.א.]

בבג"ץ 7374/01 פלוני נ' מנכ"ל משרד החינוך, רונית תירוש ואח' (ניתן ביום 10.9.2003)

בית המשפט הנכבד עוד ציין, כי לאור חשיבות הזכות לחינוך החוק מחייב מענה למקרה הפרטי התובע הסדר מיוחד:

"החוק המורה על מתן חינוך חובה חינם לילדים מחייב בד בבד עם הקמת מערך חינוך כלל-ארצי גם מתן מענה למקרה הפרטי התובע

הסדר מיוחד, כאשר השיבוץ למסגרת החינוך המקורית שוב אינו מתאים" [הדגשה הוספה] (עניין פלוניס הנ"ל)

בעניין זה ראו גם :

בג"ץ 6671/03 מונג'ד אבו גנאם נגד משרד החינוך (טרם פורסם) ניתן ביום (24.1.05)

47. החברה הבדווית הינה חברה מיוחדת בעלת תרבות וצרכים מיוחדים, דבר אשר צוין ע"י בית משפט זה במספר הזדמנויות. כבוד נשיא בית המשפט השופט א. ברק ציין בעניין זה כי :

"במקרה שלפנינו מדובר באוכלוסייה שיש לה צרכים מיוחדים."

בג"ץ 5108/04 איסמעיל אבו גודה ואח' נ' לימור ליבנת, שרת החינוך (טרם פורסם) (החלטה מיום 4/4/04).

כבוד השופט אור ציין בעניין זה כי :

"האופי ודרך החיים של נוודים ללא יישובי קבע מסודרים, על כל הכרוך בכך, הם העושים את הבדווים לבני קבוצה ייחודית, שהמשיבים סבורים שראויים הם לסיוע ולעידוד, תוך התייחסות מיוחדת, מפלה לטובה..."

בג"ץ 528/88 - אליעזר אביטן נ' מינהל מקרקעי ישראל ו-2 אח'. פ"ד (מג)4, 297, עמ' 304.

48. התלמידות במגזר הבדווי בנגב הן אסירות התרבות, וצורת המחשבה המסורתית אשר מגבילות אותן ואינן מאפשרות להן לממש את זכותן לחינוך. על כן מקרים בהם לא ניתן לשלב תלמידות במערכת החינוך הנוכחית יש חובה למצוא פתרון ראוי ומעשי אשר יעניק להן אפשרות סבירה לממש את זכותן לחינוך.

49. מימוש הזכות קשור קשר ישיר במידת הגישה אל מוסדות החינוך, יש צורך במציאת פתרון הולם את המציאות המיוחדת בה הן חיות, ולא די בהצהרות שמוסדות חינוך קיימים אלא יש צורך להבטיח כי אלה יהיו נגישים לתלמידים. בעניין זה ציין כב' הנשיא ברק בעניין אבו גודה הנ"ל בסעיף 10 :

"אין די בהצהרה לפיה מוסדות חינוך קיימים. צריך להבטיח כי אלה יהיו נגישים לתלמידים המבקשים ללמוד בהם."

50. נוכח התשתית העובדתית שפורטה ברור כי המצב הקיים פוגע בזכותן של התלמידות להזדמנות חינוכית שווה ולהקצאת משאבי חינוך בשיעור הולם בהשוואה לכלל התלמידים המדינה. בית משפט זה עמד בהקשר זה במיוחד על החומרה שבהפרת עקרון השוויון על רקע קבוצתי בהקצאת משאבי המדינה, והדגיש :

".. אין די בכך שחוקי המדינה מקיימים את עקרון השוויון, אלא חשוב לא פחות מכך שביצוע החוקים יהיה תואם עיקרון זה. כך לגבי כל חוק, וכך גם לגבי חוק התקציב. אכן, כיוון שחוקי המדינה

מקיימים בדרך-כלל את עקרון השוויון, האיום העיקרי על עיקרון זה נובע מביצוע החוקים".

בג"צ 1113/99 עדאלה נ' השר לענייני דתות ואח', פ"ד נד (2) 164, עמוד 172

51. האמנה הבינ"ל לזכויות הילד מדגישה כי המדינות החברות מכירות בזכות כל ילד לחינוך, והן ידאגו שהזכות לחינוך תהיה זמינה ונגישה, כמצוין בסעיף 28:

“(e) Take measures to encourage regular attendance at schools and the reduction of drop-out rates.”

52. בנוסף, האמנה הבינלאומית בדבר הזכויות הכלכליות, החברתיות והתרבותיות מורה בסעיף 13 כי:

(b) Secondary education in its different forms, including technical and vocational secondary education, shall be made generally available and accessible to all by every appropriate means, and in particular by the progressive introduction of free education;

(c) Higher education shall be made equally accessible to all, on the basis of capacity, by every appropriate means, and in particular by the progressive introduction of free education;

53. האמנה בדבר ביטול אפליה נגד נשים לצורותיה מחייבת את המדינה לנקוט בצעדים פוזיטיביים על מנת להביא קץ להפליית העותרות גם כאשר הן מתגוררות באזורים כפריים. סעיף 14 לאמנה מחייבת את מדינת ישראל לקחת בחשבון את הבעיות המיוחדות של העותרות בציינו:

1. המדינות שהן צד באמנה יביאו בחשבון את הבעיות המיוחדות שבפניהן ניצבות נשים כפריות ואת התפקידים המשמעותיים שממלאות הללו בקיומן הכלכלי של משפחותיהן, לרבות עבודתן במגזרים כלכליים שאינם נושאי גמול כספי, וינקטו את האמצעים המתאמים במטרה להבטיח את החלתן של הוראות אמנה זו לגבי נשים באזורים כפריים." [הדגשה הוספה]

54. מציאות בה העותרות אינן מצליחות לממש, הלכה למעשה, את זכותן לחינוך בעוד לתלמידות אחרות ניתנת אפשרות זו, מהווה ללא ספק הפליה בהענקת הזכות לחינוך ופגיעה בעקרון השוויון, כדברי כבוד השופטת דורנר:

“פירוש החוק על-פי תכליותיו מחייב את המדינה לקיימו בדרך שוויונית”. (עניין יתד הנ"ל, עמוד 484).

55. למרות מאמצי המשיבים לתת חינוך תיכון לכל אזרחי המדינה, לא הצליחה האישה הבדווית ליהנות מפירות החקיקה והמדיניות המחייבת זאת, הן בגלל הקיפוח הממסדי והן בגלל המסורת החברתית שהגבילו את היכולות של הנשים ליהנות ממימוש זכויותיהן

הבסיסיות ביותר והותירו אותן בפיגור רב. על כן, על המשיבים לנקוט בפעולה ייזומה ומכוונת, ולתקן עיוותים קיימים בשוויון הנשים במגזר הבדווי, ולא להסתפק בפעולות רגילות להענקת הזכויות הבסיסיות. על המשיבים ללכת צעד קדימה, לבוא לקראתה ולהעניק לה העדפה מתקנת בנושאים רבים ובנושא החינוך במיוחד.

56. בעניין החובה להנהיג העדפה מתקנת בהקצאת משאבים לאוכלוסייה הבדווית בנגב, ציין בית משפט זה לאחרונה, כי :

"החלת ערך השוויון במדיניות ההקצאה מחייב, איפוא, הקצאת תקנים רבים יותר לאזורים ולמגזרים בהם בעיית הנשירה חמורה יותר, והקצאה מוגבלת יותר במגזרים ואיזורים בהם הבעיה פחותה בעוצמתה. החלה כאמור של ערך השוויון עשויה להצריך שונות בהקצאה כדי לתת חיזוק-יתר לנזקק, ותמיכה פחותה לבעל היכולת, כדי שבסופו של יום יוצבו בנקודת פתיחה דומה, וינתן לאלה ולאלה שוויון הזדמנויות וסיכויים"

בהחלת מדיניות הרשות הציבורית תינתן עדיפות ברורה להקצאת תקנים לקבסיים במגזר הערבי-בדווי בדרום ביחס למגזר היהודי בדרום, וכי בעדיפות זו תינתן הרשות את דעתה לנתונים המספריים של הנשירה בשני המגזרים, ותעשה ליצירת מיתאם בין נתונים אלה לצרכי ההתמודדות עם תופעה זו".

יש לחתור ביישום השוויון ליצירת בסיס אמיתי להזדמנויות שוות. הדבר מחייב מתן חיזוק-יתר לקבוצות הנזקקות, כדי להשוות את נקודת הפתיחה שלהן עם הקבוצות בעלות היכולת; רק כך תיתכן הגשמה מהותית של מערכת סיכויים שווה בין קבוצות האוכלוסייה במגמה להעמיד נקודת מוצא משותפת לאלה כמו לאלה;

"בתחום החינוך במגזר הערבי-בדווי בדרום נדרשים אמצעים ופעולות במישורים שונים כדי להעלות את רמת החינוך במגזר זה הרמה ולהשוותה בהדרגה לרמת החינוך הנוהגת במגזרים אחרים במדינה (ועדת כץ, עמ' 13 ואילך). זוהי חובתה של המדינה לאזרחיה."

בג"צ 6671/03 מונג'ד אבו גנאם ו-18 אח' נגד משרד החינוך (טרם פורסם) (ניתן ביום 24.1.05).

שיקולים של נוחיות מנהלית, שיקולים לוגיסטיים ושיקולי תקציב

57. העותרים יוסיפו כי, שיקולים של נוחיות מנהלית ושיקולים לוגיסטיים, באם הם קיימים במקרה דנן, אין בהם בכדי לגבור על זכות של העותרות לחינוך. יפים לעניינו דברי כבוד השופט מצא בפרשת נוף :

"אמות מידה אלה חייבים להיות שוויוניות; בשום מקרה אין בקיומם של אילוצים תקציביים כדי להצדיק קביעת אמות מידה המפרות את שורת השוויון. זאת ועוד: השוויון בדיננו הוא נורמה חברתית תוצאתית..."

בג"צ 205/94 נוף נ' מדינת ישראל, פ"ד נ (5) 449, 463

עוד בעניין זה ציין כבוד השופט חשין :

"זכויות אדם עולות כסף. הבטחת שוויון עולה כסף. לרוב הדרישה לתשלום ה"מחיר" באה כלפי השלטון ... אך מקום שזכויות האדם, כמו השוויון, חלות ביחסים בין פרטים, הם אלה שצריכים לשאת במחיר הנדרש ... זהו מחיר שכדאי וצריך לשלמו כדי להבטיח את היותנו חברה שומרת זכויות אדם ומכבדת שוויון"

בג"צ 6845/00 איתנה ניב ואח' נגד בית הדין הארצי לעבודה וקופת חולים, נו (6) 663.

בג"צ 7081/93 - שחר בוצר נ' מועצה מקומית "מכבים-רעות". פ"ד נ(1), 19, עמ' 27-28.

סיכומו של דבר :

מחדל המשיבים מהווה הפרה של חובתם להעניק חינוך חובה חינם לכל האוכלוסייה, בכך, שהוא מתעלם מן הצרכים המיוחדים של הנשים באוכלוסייה הבדווית. מחדל זה נוגד את עקרון השוויון, בכך שהוא לא מעניק לנשים אלו הזדמנות שווה לממש את זכותן לחינוך תיכוני; ובכך הוא לא מאפשר להן לממש את עצמן; הוא מנוגד לחובה להנהיג הלכה למעשה שוויון הזדמנויות בחינוך לכל ילדה בהתאם לצרכים המיוחדים של המציאות בה היא חיה; הוא נוגד את האינטרס הציבורי להרחבת מעגל הנשים הלומדות בחינוך הממלכתי, והתמיכה באוכלוסיות החלשות והמודרות. הוא מנוגד לעקרונות השיטה של מתן שוויון מהותי לנשים, ומתן העדפה מתקנת אשר תביא למתן הזדמנויות שוות לנשים. בכך הוא מנציח את המצב הקיים בו שוררת עליונות גברית מסורתית שמקפחת את האישה, ומכשיל כל ניסיון ל"שחרר" את האישה מן השליטה של המסורת.

מדיניות המשיבים מנציחה מצב לא יעיל כלכלית שעלותו עולה על הקמת בית ספר שהוא פתרון יעיל יותר מבחינה כלכלית ומאפשר ליותר תלמידות ליהנות מזכותן לחינוך.

הסעה התלמידות רחוק מלהוות תחליף לזכות חינוך במקרה דנן. על כן אין להיעזר בהסעת התלמידים כשהיא לא מסייעת בהענקת את הזכות לחינוך.

על יסוד האמור, בית המשפט הנכבד מתבקש, לקבוע דיון דחוף בעתירה, להוציא צו על תנאי כמבוקש בראשית העתירה, ולאחר שמיעת המשיבים להפכו למוחלט. כן מתבקש בית המשפט הנכבד לחייב את המשיבים בהוצאות משפט, שכ"ט עו"ד ומע"מ כדין.

מוראד אלסאנע, עו"ד

ב"כ העותרים

באר שבע, 20 מרץ 2005.